

I psychopat může mít pravdu

Kde končí přirozený smysl pro spravedlnost a začíná nějaká forma posedlosti, vysvětluje přední český psychiatr profesor Cyril Höschl

E V poslední době jsme svědky veřejných vystoupení úředníků ostře se vymezujících vůči svému státnímu zaměstnavateli. Kritika se týká především nepořádků ve státní správě či státních a obecních firmách. Je za jejich chováním opravdu tak neblahý stav veřejných záležitostí, nebo je to ovlivněno i jejich osobnostními charakteristikami?

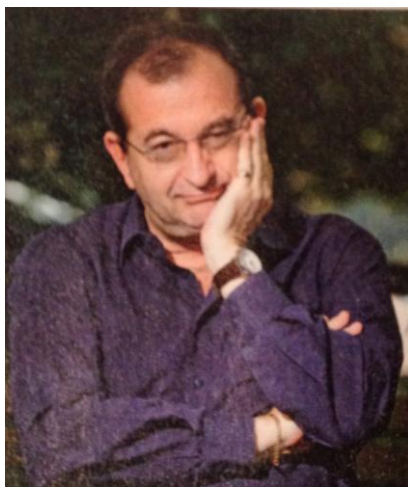
Nepochybně obojí. Je však pravda, že umarčtí (sudiči, kverulanti apod.) všeho druhu často nadřazují své fixní ideje a cíle osobnímu prospěchu či bezpečí, a stávají se tak jedním průkopníky boje za spravedlnost a jedním obětmi následků, které to pro ně má. Tím ovšem rozhodně nechci říci, že tolerovat očividnou zvlášť, korupci, zlodějnou a nespravedlnost je projevem, nekuli kritériem, normálity. O kverulantech a sudičích v některých případech v různé míře platí obdoba toho, co údajně řekl Woody Allen o paranoidních jedincích („To, že jsi paranoidní, ještě neznamená, že po tobě nejdou.“): To, že jsi psychopatický kverulant a sudič, ještě neznamená, že nemáš pravdu.

E Jsou často v konfliktu se svými kolegy, mají problémy s komunikací s nadřízenými a bývají na pracovišti značně neoblíbeni. Proč je tomu tak?

Často to opravdu bývají do jisté míry podivínské (akcentované, anomální, někdy až psychopatické) osobnosti. Jejich porucha je potížemi v mezilidských vztazích do jisté míry charakterizována. Mnohem méně než ostatní lidé se dokážou poučit z trestu či vyčíst z odměny. Proto jsou běžnými prostředky cukru a biče poměrně těžko usměrnitelní. Osobnosti s paranoidními, emulačními (žárliveckými), inventorními (vynálezčeskými), mesiášskými, kverulantními (stěžovatelskými) a sudičskými (boj za spravedlnost) rysy často jdou za svým cílem hlava nehlava, není jim rady, a často ani pomoci.

E Jak vlastně vnímají realitu? Jsou skutečně objektivní, nebo jsou schopni i manipulovat fakty, aby jejich zjištění a oznámení byla třeba přesvědčivější či dramatictější?

V oblasti svého zaměření (nevěra partnera, nespravedlnost či nepravosti v okolí apod.)

Využívání těchto lidí politiky je průhledně účelové a může se stát, že brzy spláchnou nad výdělkem.

vnímají realitu ostřeji, často mají selektivně nadprůměrnou paměť („24. dubna 1964 v deset hodin dopoledne jste mi řekl přesně tuto větu...“), vedou rozsáhlé korespondenční války, vše důkladně dokumentují, číhají na každé drobné narušení pravidel ze strany protivníka. Realitu v drtivé většině vnímají bez psychotických fenoménů (halucinací), avšak jejich osobnostní vývoj někdy může vyústit až v poruchu s bludy (paranoia), které jsou v tomto případě logické a systémové, tj. zapadají do sebe a jeden vysvětluje druhý. Ostatní mentální modalita zůstávají zachovány, IQ je často nadprůměrné, jsou schopni výkonu povolání a mimo bludnou oblast nejeví nápadnější patologii v myšlení, chování a prožívání. Většinou jsou puntičkářsky přesní, lpějí na faktech a detailech, k manipulaci s fakty a daty se uchýlí jen výjimečně, nejspíš v kombinaci s dalšími faktory (souběh s další chorobou,

jako je bipolární porucha, závislost na návykových látkách a alkoholu, gamblerství, bájevá lhavost, nevyzrálость, demence aj.). Většinou jde spíše o účelové interpretace a často falešné (konspirační, spiklenecké) teorie než vědomé lhaní.

E Lze takovou osobnost rozoznat třeba při přijímacím pohovoru?

Velice těžko, protože v osobním styku tito jedinci dokážou být zprvu velice konciliantní, „korektní“, „seriózní“, působí inteligentně a různé testovací úlohy zvládají dobře. Sklony k paranoiditě, kverulantství a sudičství by spolu s obecnými anomálními či psychopatickými rysy mohlo poodhalit speciální psychologické vyšetření, ale dotyční si dávají velký pozor, často jsou sečtělí a zpočátku dokážou do značné míry svou patologii skrýt.

E Na jaké pracovní zařazení se tito lidé hodí a kde by rozhodně pracovat neměli?

To je těžko říci. Kdybychom si je představovali na finančních úřadech, v kontrolních orgánech na ministerstvech, v soudních síních a v účtárnách, udělali bychom kozly zahrádníky. Sice by se jejich ostražitost a smysl pro spravedlnost daly dobře profesně využít, ale nezapomeňme, že nehovoříme o kladných lidských vlastnostech (tam by to bylo namístě), ale o patologii, jež narušuje normální fungování ve společnosti a v těchto vypjatých povoláních by působila kontraproduktivně. Někdy se dají s výhodou zaměstnat naopak tam, kde se jejich, pro okolí těžko snesitelné, příznaky neuplatní - například jako překladatelé, korektoři, archiváři apod.

E Zdá se, že nová generace politiků se snaží využít jejich morální kredit tím, že některým z nich hodlá svěřit vysoké funkce ve státní službě. Je to dobře?

Zprv nevim, zda v daných případech šlo či jde o patologii, o níž zde mluvíme, a zadrugé to - vzhledem k jejich pověsti - považují od oněch politiků za průhledně účelové a může se stát, že s touto strategií sami brzy spláchnou nad výdělkem. Počkejme chvíli. ●